

PROBLÉM NIHILIZMU V HEIDEGGEROVOM MYSLENÍ

STANISLAV OLEJÁR

Stupeň, forma, ročník štúdia: Mgr., denná, 2.

Študijný program: filozofia

Konzultant: Mgr. Pavol Sucharek, PhD.

Kľúčové slová: bytie, Heidegger, metafyzika, Nietzsche, nihilizmus

1 Nietzsche a nihilizmus

Ak Nietzsche vlastné myslenie nazýva prevráteným platonizmom, tak je to práve vďaka myšlienke prehodnotenia všetkých hodnôt, ktorú Nietzsche tematizuje s ohľadom na „najhrozivejšieho zo všetkých hostí“ – nihilizmus. Jeho príčiny vidí v kresťanstve: „*Nihilizmus viazne v celkom určitom výklade, v kresťansko-morálnom.*“ (Nietzsche, 1992, s. 626) Ľudský (a nielen ten) život je rozporuplný. Čoraz viac zisťujeme, že naše konanie sa neprekrýva s našimi motívmi, pretože povaha reality je problematická a v istom zmysle nás premáha. Ak to vzťahujeme ku kresťanstvu, tak nie sme schopní konať dobro, ktoré požaduje. (Např. milovať nepriateľov je zhora nemožné, pokiaľ je problematické vôbec milovať priateľov.) Kresťanstvo túto asymetriu interpretuje ako hriešnosť, ktorá človeka uvrháva do vedomia akejsi porušenia a nedostatočnosti, a to vďaka komparácii s dobrom, ktorého nie je v rozporuplnej realite permanentne schopný. Podľa Nietzscheho malo toto uvedomenie za následok prepuknutie nihilizmu: „*Zánik kresťanstva – spôsobený jeho morálkou (ktorá je neoddeliteľná), ktorá sa obracia proti kresťanskému Bohu. Zmysel pre pravdivosť, kresťanstvom tak rozvinutý, si hnuší falošnosť a klamlivosť celého kresťanského výkladu sveta a dejín. Veta „boh je pravda“ sa zvrátila vo fanatickú vieru „všetko je nepravdivé.“*“ (Nietzsche, 1992, s. 626) Po „smrti boha“ vzniká vákuum, ktoré nie je možné ničím zaplniť, pretože boh bol absolútnym garantom zmyslu. Prepuká nihilizmus, ktorý sa však ešte stále pridržiava morálneho výkladu sveta, pretože postuluje boha ako nejestvujúceho a prepadá sa do nostalgie. Boh ako garant zmyslu bytia zomrel a bytie sa stalo ničím: „*Avšak extrémne pozície nebývajú vystriedané umiernenými, ale opäť extrémnymi – a síce opačnými. (...) Jedna interpretácia zanikla; pretože však platila za jedinú, zdá sa, ako by v bytí žiadny zmysel neexistoval, ako by všetko bolo márne.*“ (Nietzsche, 1992, s. 628). Bytie bez zmyslu, cieľa a finále, bytie ako stále navracajúci sa večný návrat toho istého je z hľadiska morálneho (kresťanského) výkladu sveta Nietzsche interpretované ako dôvod k prepuknutiu extrémnej formy nihilizmu: „*Čo znamená nihilizmus? Že sa najvyššie hodnoty znehodnocujú.*“ (Nietzsche, 1992, s. 631). Takto interpretovaný nihilizmus považuje Nietzsche za patologický medzistav, pričom patologická je optika, že nič nemá zmysel. Bol dosiahnutý pocit absolútnej absencie hodnoty – žiaden účel, žiadna pravda, žiadna jednota, iba mnohosť diania od nikam nikde: „*Budeme potrebovať nové hodnoty.*“ (Nietzsche, 1992, s. 637)

Nietzsche stotožňuje pojem bytia s pojmom život: „*Bytie – nemáme o ňom žiadnu inú predstavu než žiť. Ako teda potom môže byť čosi mŕtveho?*“ (Nietzsche, 1999, s. 172) „*Bytie ako zovšeobecnenie pojmu život (dýchanie), byť oduševnený, chcieť konať, stávať sa.*“ (Nietzsche, 1999, s. 63) Život je bytostne nezavŕšený, smrť je iba ukončenie jedného z jeho módov, kým život sa tým preskupí do iných foriem. Život nekončí, končia iba jednotlivé modifikácie živého, jednotliví nositelia života, ktorí mu slúžia ako prostriedky jeho rozvíjania a stávania sa. Bytie ako život nemá žiadny zmysel, ale je večným návratom toho istého: „*Dianie je uvažované ako sila, ktorej miera je konečná, a preto je konečný aj počet možných situácií, polôh a kombinácií tejto sily; sila však pôsobí v nekonečnom čase.*“

Keby mal tento svet obmedzeného počtu kombinácií nejaký cieľ, potom by ho v nekonečnom čase, ktorý uplynul, musel už dosiahnuť. Pretože však dianie v žiadny cieľový stav „rovnováhy“ nevyústilo, znamená to, že sa všetky kombinácie v nekonečnom čase opakujú, že tu už nespočetnekrát boli a v nekonečnej budúcnosti sa nekonečnekrát vrátia.“ (Kouba, 2006, s. 49) Prečo je miera sily konečná? Pretože pôsobenie sily je možné iba ako pôsobenie protiľahom voči inej sile, ktorá zakladá silu ako silu spätným pôsobením na ňu. Z temporálneho hľadiska však pôsobenie síl nikdy nie je symetrické a skôr či neskôr jedna sila premôže druhú, čím však zanikne aj ona sama. Bytie sa z časového hľadiska odohráva naďalej ako nekonečné dianie a navracanie sa týchto silových konštelácií v odlišných formách. Nie je však jasné, prečo by mala byť konečnosť silových pôsobení argumentom proti neopakovanosti silových formácií. Prečo by v nekonečne odohrávajúcim sa bytí nemohli vznikáť nové silové konštelácie? Či sú Nietzscheho premisy kóšer – to ponecháme stranou a zamyslime sa nad tým, ako Nietzsche interpretuje „nezmyselný život“. Odmietanie života z dôvodu totálnej straty zmyslu považuje Nietzsche za patológiu – myslieť si, že všetko dianie je márne a nezmyselné, a preto by nemalo vôbec byť. Ale odkiaľ sa berie tento názor, odkiaľ sa berie nejaký zmysel a vôbec „naštie“ zmyslu na bytie (život)? Pohľad na pusté a neužitočné bytie však pôsobí neuspokojivo a zúfalo, ergo bytie by malo mať zmysel a spôsobovať nám potešenie, ak chce „existovať“ právom. Tento názor Nietzsche považuje za absurdný: „*Konečný výsledok: všetky hodnoty, ktorými sme sa doposiaľ snažili dodať svetu na cene a ktorými sme ho nakoniec hodnoty zbavili – keď sa ukázali byť neaplikovateľné – všetky tieto hodnoty sú, psychologicky vzaté, výsledky určitých perspektív užitočnosti udržania a stupňovania mocenských útvarov človeka: a len nesprávne sú premietané do podstaty vecí. Je to stále ešte hyperbolická naivita človeka, klásť seba samého ako zmysel a meradlo vecí.“* (Nietzsche, 1992, s. 636) Namiesto toho Nietzsche prichádza s myšlienkou večného návratu toho istého, ktorá je komplexná, ale do značnej miery zložitá a rozporuplná, preto sa zameriame iba na niektoré jej aspekty.

Večný návrat toho istého nespočíva iba v tom, že bytiu neprislúcha nijaký garant alebo absolútne platný zmysel, hoci ich neprítomnosť je jeho nutnou podmienkou. Večný návrat získava plný zmysel, keď akcentujeme, že ak bytie ako nekonečné dianie a večné stávanie sa nepodlieha garancii absolútneho zmyslu, tak potom sa k nemu už nemôže vzťahovať ľubovoľný parciálny okamih a žiadna udalosť bytia, ktorá bola doposiaľ relatívna, t.j. interpretovaná v závislosti od absolútneho zmyslu. Z perspektívy večného návratu sa každý okamih stáva odľahčený a dáva sa ako „malé absolútno“, pretože žiadna udalosť bytia nestojí vyššie ako druhá – pretože neexistuje miera, ktorá by bytie hierarchizovala a podmieňovala parciálny zmysel zmyslom celku. Každý okamih má svoje ťažisko sám v sebe a je v istom zmysle vyviazaný z predošlého a nastávajúceho okamihu. „*Ako výsledok máme pred sebou množinu statických momentov, ktoré v sebe neprechádzajú, nikam nesmerujú, ale sú zoradené ľubovoľne a chaoticky vedľa seba, každý s neobmedzenou platnosťou, ktorú zaručuje perspektíva večného opakovania.“* (Kouba, 2006, s. 51) Bytie sa tak dáva ako chaotická temporálna diskontinuita. Nietzsche tým netvrdí, že by medzi jednotlivými udalosťami neboli zmysluplné vzťahy, vďaka ktorým rozvrhujeme zmysel bytia, ale kladie požiadavku úplného prijatia konečnej náhodnosti každého okamihu v tom zmysle, že žiadny celok ako zastrešujúci garant (boh, jedno, účel atď.) neexistuje. Večný návrat je protiľahom voči metafyzickému výkladu bytia, ktorý zavádza dištinkciu večného a pominuteľného, a toto pominuteľné subsumuje pod večné ako niečo nepravé, neúplné, nedostatočné, rozporuplné a hriešne – ergo: zlé (platonizmus a kresťanstvo). Večný návrat nekladie požiadavku zbaviť každý okamih náhodnosti a pominuteľnosti, ale premeniť ich na „večné opakovanie“, pretože ak je každý okamih z perspektívy neprítomnosti absolútneho zmyslu náhodný a pominuteľný, tak je každý okamih zároveň opakovaním jeho náhodnosti a pominuteľnosti. Myšlienka večného návratu sa stavia proti garancii absolútne nepodmieneného zmyslu, ktorý nivelizuje, pustoší a vyvlastňuje parciálny zmysel každej udalosti bytia. Nič už nie je sebou samým, všetko je druhým, a síce tým istým. Nárok na celkový zmysel bytia nás nutne vyvádza z tohto sveta do sféry transcencie, v ktorej sa zmysel artikuluje a odkiaľ spätne vrhá tieň do sveta a významovo ho unifikuje. Táto logika je pre Nietzscheho pravou logikou nihilizmu, pretože vzťahuje svet k absolútnemu zmyslu a eliminuje situáciu podmienenosti transformácií zmyslu a nezmyslu vo svete. „*V okamihu, ktorý má zmysel, smerujem u Nietzscheho od niečoho (minulého) k niečomu inému (budúcemu), nie k inakosti ako takej, ale skrze inakosť.“* (Kouba, 2006, s. 68) Posledný zmysel bytia vo svojej neporušenosti nemôže integro-

vať rozporuplnosť života, v ktorom je každý cieľ ohrozený stratou významu. Absolútny zmysel je predmetne „nepoužiteľný“ a obvykle k nemu dospievame (afirmáciou alebo popretím) až v otrásení všetkej danosti, tzn., že – povedané s Heideggerom – absolútny zmysel nie je ničím pôvodným. Je skrytý a problematický. Zmysel je tým, čo nám nie je dané, pretože inak by sme nestáli na scesti a nepýtali sa na neho. Tento vzťah k zmyslu vymedzuje Nietzsche ako pozitívny, avšak hodnotí ho negatívne, pretože nivelizuje situačný zmysel. Negatívny zmysel je naopak tam, kde sa o zmysel nestaráme, pretože je už prítomný: všetko zmysluplné sa dáva ako zmyslu-prázdne. Negatívny zmysel akceptuje vlastnú dvojznačnosť zmyslu a nezmyslu a nevyvodzuje z nej totálnu stratu zmyslu, kvôli ktorej sa to s bytím má tak, že nič. Nihilizmus prepukol, pretože bytie už bolo zničené kladením absolútne nepodmieneného zmyslu – platónskeho Dobra a kresťanského boha, ktorý je ničím, pretože nie je komplementárny s ničím vo svete. Ničotnosť života sa ukázala po tom, ako bolo bytie zničené na niečo jednotné, nerozporuplné a nenáhodné, t.j. protikladné životu: „*Lebo prečo je prepuknutie nihilizmu teraz nutné? Pretože sú to samé naše doterajšie hodnoty, ktoré v ňom vyvodzujú svoju poslednú konzekvenciu; pretože nihilizmus je do konca domyslená logika našich veľkých hodnôt a ideálov.*“ (Nietzsche, 1992, s. 637) Nihilizmus bude prekonaný tými, ktorí nepotrebujú žiadne dogmy, ktorí dobrý diel náhody nielen uznávajú, ale aj milujú a dokážu ho pretaviť v tvorivý čin. Nebudú absolutizovať svoju hodnotu – čo by bolo iba symptómom malosti –, ale akceptujú vlastnú náhodnosť v prúde vzniku a zániku, a napriek tomu si zachovávajú veselého ducha. Taký stav nazýva Nietzsche zdravím.

2 Heidegger a nihilizmus

Heideggerova interpretácia nihilizmu sa od Nietzscheho líši v závislosti od interpretácie metafyziky. Nietzsche pod metafyzikou rozumie snahu „dohliadnuť až ku koreňom sveta“ a odkryť v nich večnú pravdu – ignorujúc vlastnú mnohostrannú podmienenosť: „*Metafyzika chce pomocou kategórií ako substancia, sloboda, účelnosť a pod. zhrnúť celok sveta v určitý zmysel, smerovanie či jednoznačnú polaritu, a tak ho uchopiť.*“ (Kouba, 2006, s. 31) Naproti tomu Heidegger interpretuje počiatok metafyziky ako diferenciu medzi súcno a bytím, na ktorú však zabúda prevádzaním bytia na súcno garantujúce jeho zmysel v podobe metafyzických konštelácií od Platónovej *idey* až po Nietzscheho vôľu k moci, ktorú stelesňuje novoveký subjekt. Metafyzika sú dejiny zabudnutia bytia. Metafyzika myslí súcno z bytia, ale nemyslí ho v jeho odlišnosti od bytia, ktoré zostáva skryté a ako také ničotné: „*To, čo v bytí ničotní, je bytnosťou toho, čo nazývam ničotou. Preto pokiaľ myslenie myslí bytie, myslí ničotu.*“ (Heidegger, 2000, s. 49) Bytie vo svojej ničotnosti ostáva opomenuté a ako také nemyslené: „*Metafyzika ako nihilizmus je teda bytostne nemyslením ničoty.*“ (Kouba, 2001, s. 114) Nihilizmus vrcholí v epoche *Machenschaft* v rozpútaní sily vôle k moci, ktorá pustoší súcno vo svojom bytí tým, že sa v radikalizovanej podobe obracia „iba na súcno“. Podľa Heideggera sa jedná o kľúčový symptóm novovekého subjektivismu, ktorý nachádza aj v Nietzscheho tendencii k prehodnoteniu všetkých hodnôt: metafyzicky konštelované bytie ako mocenský subjekt rozhoduje o tom, čo má v bytí akú hodnotu: „*Keď sa však z človeka stane prvé subjectum, keď sa stane subjektom vo vlastnom zmysle, tak to znamená: človek sa stáva súcno, na ktorom sa všetko súcno čo do svojho spôsobu bytia a pravdy zakladá. Človek sa stáva stredom, ku ktorému sa všetko súcno ako také vzťahuje.*“ (Heidegger, 2013, s. 25) Axiologické hľadisko mlčky predpokladá definitívnu nadradenosť človeka nad každé súcno, pretože hodnotiaci akt je bytostne previazaný s človekom, je to typicky ľudské hľadisko, ktoré podľa svojich potrieb nakladá s bytím ako so zdrojom odpovedajúcim mocenským pnutiam metafyzického subjektu. Prehodnotenie všetkých hodnôt je posledným krokom na ceste k emancipácii novovekého subjektu „panujúceho nad bytím“, nad celou zemou ako súcno v celku. Treba mať neustále na pamäti, že je to odpoveď človeka na hlas volajúceho bytia, ktoré má nad ustanovením epochy posledné slovo. Odtiahnutie a seba-odopretie bytia je záležitosťou bytia samého. Keby bytie nebytovalo v podobe seba-odpierajúceho charakteru a bytostne na seba nezabúdalo, nemohlo by súcno „panovať nad bytím“. Preto každá odvetá proti nihilizmu – s cieľom tematizovať nové hodnoty – končí nevyhnutným *faux pas*. Úsilie eliminovať nihilizmus kladením hodnoty tvoriaceho súcna tento nihilizmus iba posilňuje, pretože bytie, s ktorým sa to má tak, že nič, je subsumované pod hodnotu, t.j. hodnoty tvoriace súcno (vôľa k moci), čo len poukazuje na hlbšie zabudnutie bytia. Tendencia pripísať a uprieť bytiu hodnotu je symptómom ničotnosti bytia, a preto musí byť interpretované cez axiologic-

ký raster. Nihilizmu sa však podľa Heideggera čelí práve myslením ničoty, ktorú metafyzika jej nemyslením kladie. (A nerobí napokon metafyzika dobre, keď nemyslí ničotu, pretože keby ju myslela, tak by sa ju pokúšala všemožne tematizovať, a tým by z nej robila Niečo, t.j. bytostne to, čím nie je? Lenže ničota nie je ani tým, čím nie je. Nielenže sa ničota vymyká diferencii „bytie – nebytie“, ale vymyká sa diferencii samej. A pokiaľ myslieť znamená diferencovať, potiaľ je nemyslenie ničoty jedinou možnosťou, ako ničotu „myslieť“, t.j. nechať ju ukázať zo seba samej v jej nemyslení. Preto môže Heidegger povedať, že ešte stále nemyslíme. A budeme vôbec niekedy? Neukazuje sa v tomto fenoméne, že myslenie – pokiaľ je bytostné, t.j. myslí to, čo sa mysleniu vzpiera – je vo vzťahu s nihilizmom viac než čokoľvek iné? Táto ničotnosť myslenia sa ukazuje v jeho vlastnom sebazapieraní: bytostné myslenie vie najskôr zo všetkého, že je nemožné myslieť, a keď už v myslení vytrvá, toto myslenie sa napokon ukáže ako scestie, pretože bytnosť myslenia nespočíva v myšlienkach, ale v myslení samom, t.j. v myslení ničoty, ktorá nie je ničím iným než ustavičným prekliešaním cesty naprieč myslením vlastnej nemožnosti. Bytostné myslenie sa udeľuje z tejto seba-zapierajúcej a skrývajúcej sa konštelácie bytia.) Pretože keď je nihilizmus bytostným jadrom metafyziky ako dejín Bytia a metafyzika je „iba“ odpoveďou (echom) na hlas volajúceho bytia, potom je nihilizmus údelom bytia samého a nie je možné ho prekonať. Už údiv ako základná naladenosť počiatku metafyziky sprítomňuje ničotu tým, že bytie, ktoré sa diví sebe samému, sa diví tomu, že vôbec je, a týmto „vôbec“ ničotu akcentuje, pretože rozumie, že nemuselo byť. Pretože je človek v tomto bytí spoluzahrnutý, môžeme konštatovať, že hoci je údiv človeku vlastný, nie je jeho vlastným výkonom, ale odohráva sa ako základná naladenosť, t.j. ako udalosť bytia, ktorá sa človeku už vždy udelila. Údiv je človeku privlastnený bytím. Na konci metafyziky, keď je bytie – povedané s Nietzsche – posledným výčnelkom vyparujúcej sa reality, je bytie v najkrajnejšom seba-odpieraní a sebazabudnutí. Bytie sa nielen že nediví nad svojím bytím, ale je si ním vo svojom bytí isté, čo sa podľa Heideggera neukazuje v základnej naladenosti, ale v jej absencii. Hoci sa bytie odohráva ako ustavičný ústup a návrat k tomu istému, t.j. ako ústup a návrat k diferencii bytia a súcna, predsa nemôžeme práve kvôli naladenosti stotožniť epochy počiatku a konca metafyziky. V epoche *Machenschaft* – zbavenej zakladajúcej naladenosti – sa nič nedeje, alebo sa deje práve Nič, ktoré nie je iba neprítomnosťou pravdy bytia, ale predovšetkým jej zakrývaním. Bytie sa dáva ako hodné pýtania, ale všetkým je to fuk, alebo ešte lepšie: bytie vo svojej samozrejmosti nič nevzbudí, resp. vzbudí práve Nič, ktoré nič neznamená. Bytnosť nihilizmu spočíva v sebazapieraní. Pre epochu *Machenschaft* ako epochu konca metafyziky či nihilizmu je príznačné radikálne sebazabudnutie bytia vrcholiace v opustenosti súcna bytím. Bytie sa maskuje: tvári sa, že poskytuje súcnu oporu, ale súcno je bytím opustené. Bytie bytuje už len ako zdanie.

3 Kto je tu nihilista?

Heideggerova interpretácia Nietzscheho je bezpochyby originálna a zaujímavá. Otázka znie, nakoľko by sme ju nielen ako Heideggerovi čitatelia, ale predovšetkým ako čitatelia Nietzscheho mali považovať za serióznú. Snáď jediným pilierom Heideggerovej kritiky je Nietzscheho vymedzenie toho, čo je dobré: „*Čo je dobré? Všetko, čo v človeku zvyšuje pocit moci, vôle mať moc, aj samu moc.*“ (Nietzsche, 2003, s. 14) Odtiaľ možno rozumieť Heideggerovmu zdôrazňovaniu nihilistického panstva novovekého subjektu. Nietzsche sa však neusiluje nihilizmus zapudiť vytýčením nových hodnôt: „*Čo tu rozprávam, je história budúcich dvoch storočí.*“ (Nietzsche, 1992, s. 636) Nietzsche naopak zdieľa Heideggerov postoj – odhliadnuc od ich rozdielnych postojov k podstate nihilizmu: „...pretože musíme nihilizmus najprv prežiť, aby sme prišli na to, čo vlastne bola hodnota týchto „hodnôt“.“ (Nietzsche, 1992, s. 637) Pokiaľ reč je u Heideggera domovom bytia, prostredníctvom ktorého bytie prehovára a bytie u Heideggera prehovára neustále ako niečo, čo je hodné pýtania sa, a pobyt má vďaka reči exkluzívny pomer k bytiu, nečiní Heidegger z bytia implicitne exkluzívnu hodnotu? Hodnotu bytia možno vystopovať v definícii pobytu ako súcna, ktorému ide v jeho bytí o toto bytie samo. Pobyt ako súcno rozumejúce bytiu si vo svete volí možnosti, ako chce byť. Z toho onticky vyplýva Nietzscheho tvrdenie, že život je bytostne hodnotiaci – hodnotenie od života (bytia pobytu) nemožno odpojiť, hoci je prekryté Heideggerovým transcendentálnym jazykom *Bytia a času*. Ďalší paradox tkvie v Heideggerovom vyzývaní k načúvaniu bytiu, vydarenosť ktorého spočíva v bytí samom. Môžeme konštatovať, že ani bytie nenačúva samo seba – ako mu potom môže načúvať člo-

vek? (Najskôr sa do bytia môžeme započúvať leda ak ukázaním, že mu nenačúvame.) A ako môže byť jeho strážcom, keď bytie ho straší v podobe každodenného boja o život? Bytie v surovom stave pôsobí ako závrat, ničotní sa v podobe rozbúrených živlov (potopy, zemetrasenia, ekonomické krachy...) Zem nie je žiadna Matka, leda ak krkavčia. Preto môže Nietzsche bytie spokojne interpretovať ako vôľu k moci, pretože moc sveta je geometricky väčšia ako moc individua. Individuum je u Nietzscheho najskromnejším symptómom vôle k moci. Pobyť jest ontologicky iba v *Bytí a čase*, inak je v snahe prežiť preplnený ontickým mrhaním. Nepríde nám tu vhod Nietzscheho výzva definitívne skončiť s bytím, s týmto posledným výčnelkom vyparujúcej sa reality? Veď bytie ako radikálna temporalita v prísnom slova zmysle nikdy nebolo, je to derridovská stopa a lévinasovské Dobro. Ako myslieť neprítomnosť, ktorá nikdy nebola prítomná? Možno je potrebné ísť v chápaní stopy konečne ďalej, než sa dostala ona: stopa nie ako symptóm bytia, ale ako symptóm klopania, vyčkávania a následného neotvorenia dverí. Pretože každá stopa stojí na svojom mieste, pretože žiadna stopa sa nikdy nedostane ďalej. V zásade bolo bytie ako skrývajúce sa vždy nihilistické, vďaka nihilizmu je bytie tým, čím je. Všetko je preplnené súcno, pre bytie už niet miesto. V dejinách Bytia sa podľa Heideggera bytie ako bytie zjavilo iba raz, aj to bolo vzápätí zabudnuté. Ako potom možno seriózne nakladať s Heideggerovým adventom – očakávaním, že sa bytie ohlási? Nechytá sa tu Heidegger do pasce sebazapierajúceho bytia, ktoré sa vďaka exkluzívnemu rysu skrytosti môže v otázke zapierania a sebazapierania donekonečna prehýbať? Prečo by Heideggerovo myslenie nemohlo byť jedným z úskokov bytia, spievajúcou sirénou, ktorá nemôže zaprieť vlastnú „prirodzenosť“? Heideggerovo celoživotné popieranie vlastných stanovísk svedčí o tragickosti bytia aj na teoretickom poli. Alebo si Heidegger myslí, že bytie v budúcnosti prejde nejakou katarziou a spytovaním svedomia z toho, že sa skrylo a že sa po pokání opätovne odkryje? Heidegger by veľmi rád dal bytiu rozhrášenie, ono sa však ani nedostavilo k spovedi. Na bytie sme prišli príliš neskoro, pretože každé súcno zmeškalo bytie. Ďalej, nejedná sa vo vyzdvihovaní pobytu o fetiš? Veď všetkým živým tvorom ide v ich bytí o toto bytie samo, aj im bolo bytie udelené ako človeku, aj zvieru obstaráva rovnako ako človek. Aby Heidegger túto dištinkciu vyhrotil, zdôraznil, že bytie prehovára skrze reč filozofov a najmä básnikov. Kto nedokáže primerane odpovedať reči, nezapočuje hlas volajúceho bytia – k ostatným smrteľníkom sa bytie ani nedostáva, iba obstarávanie ukončené smrťou. Ibaže Heideggerovi obľúbení básnici Hölderlin a Rilke oslavujú deti a detstvo, ktoré neokúsilo ťaž bytia – nie mysliteľa a básnika. Počnúc *Bytím a časom* s figúrou dieťaťa nepočíta žiadna Heideggerova kniha. Čím je potom dieťa, ak nie je pobytom?

Dieťa dokáže veci zbaviť užitočnosti, účelu a prospechu, pretože nekalkuluje a neracionalizuje. Dieťa dokáže veci oslobodiť od reduktívnej mašinérie vopred vyšetreného a pripraveného súcna pre okamžité disponovanie a spotrebu. Dieťa je vecou absolútne pohltenej, je preňho zdrojom naplneného radostného pôžitku sveta. Vec sa dieťaťu ukazuje tak, ako je ona sama – bez predsudkov, žiadostí a potrieb, vec je túžbou v čírom stave: napĺňa sa komplementárne so vznikáním. Dieťa jednoducho zbavuje predmet určeného významu, transformuje ho na údiv. Dieťa je bytostne fenomenologický tvor transformujúce úžitkové súcno na hračku. Hračka nie je nástroj, pretože sa ňou nedá narábať a nedá sa ani spotrebovať, neustále ostáva tým, čím je, pretože k ničomu neslúži. Detská hra je svojbytným, špecifickým spôsobom významovej odhalenosti bytia vo svete – nie je ani zábavou v zmysle oddychu, rekreácie a voľnočasovej aktivity, ale taktiež nie je ani prácou, obstarávaním. Dieťa nedokáže obstarávať, a ak je v bezpečí s naplnenými potrebami, tak jediné, čo dokáže, je hrať sa, žije iba pre slastný okamih. To všetko sa postupnou východvou stráca – dieťaťu sa vtiekajú povinnosti, veci nadobúdajú svoje trvalo určené vznamy. Okrem dištinkcie príjemné – nepríjemné začína rozlišovať pravdu od nepravdy, dobro od zla.

Literatúra:

- HEIDEGGER, M.: Bytí a čas. Praha: OIKOYMENH 2008. 488 s.
- HEIDEGGER, M.: Co je metafyzika?. OIKOYMENH 2006. 96 s.
- KOUBA, P.: Nietzsche. Praha: OIKOYMENH 2006. 288 s.
- KOUBA, P.: Smysl konečnosti. Praha: OIKOYMENH 2001. 224 s.
- NIETZSCHE, F.: Antikrist. Bratislava: IRIS 2003. 120 s.
- NIETZSCHE, F.: Fragmenty o nihilismu. In: Filosofický časopis, 1992, roč. 40, č. 4, s. 626 – 637.
- NOVÁK, A.: Být napřed všemu odloučení. Fenomenologická interpretace Elegií z Duina R. M. Rilka. Praha: Togga 2009. 340 s.
- NOVÁK, A.: Ztráta věci. Studie k vybraným motivům básně R. M. Rilka. Praha: Togga 2009. 224 s.